

PRZEPIŁY DYSPOZYCYJNE RZEK POMORZA

Longin Duda, Maria Żygas

Zakład Melioracji Rolnych AR w Szczecinie

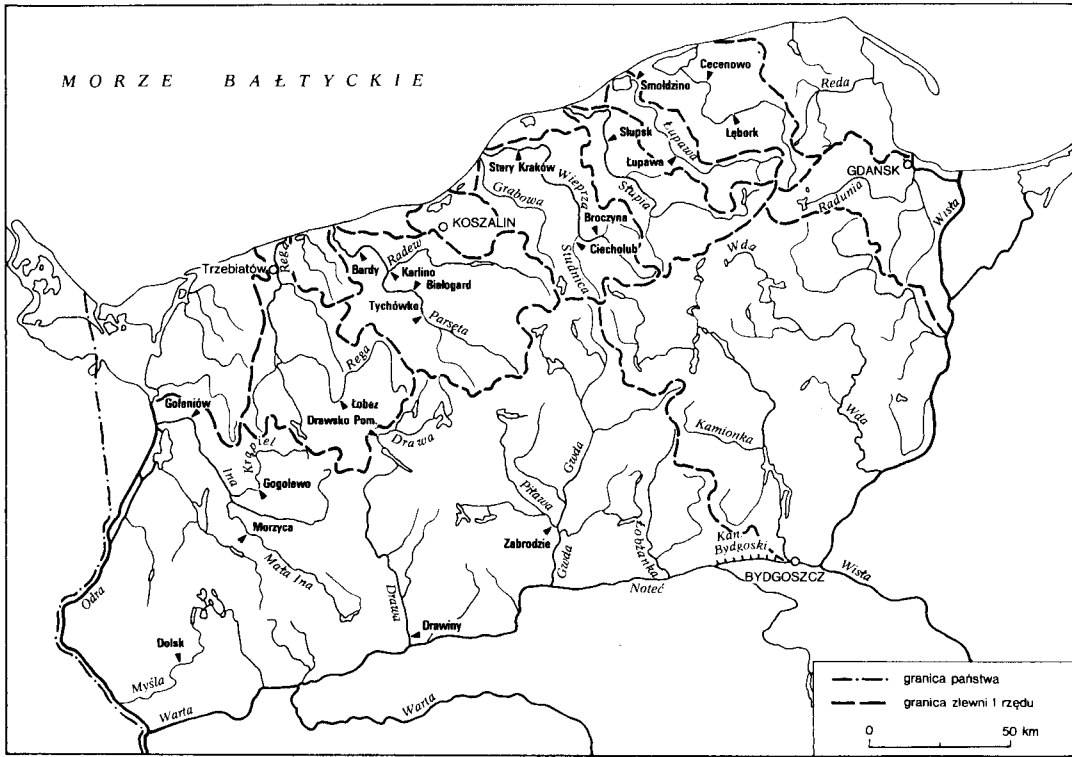
W celu rozwiązania wszelkich zagadnień z zakresu gospodarki wodnej, a w szczególności określenia wielkości przepływów dyspozycyjnych, konieczna jest znajomość nienaruszalnych przepływów rzek. Przepływ dyspozycyjny otrzymujemy z różnicy między aktualnym a nienaruszalnym przepływem określonym dla danego przekroju hydrometrycznego rzeki. Średni przepływ dyspozycyjny SSQ_d obliczamy ze wzoru:

$$SSQ_d = SSQ - Q_n,$$

gdzie: SSQ - średni spośród średnich miesięcznych, półrocznych i rocznych przepływów, obliczony na rozpatrywany okres, Q_n - przepływ nienaruszalny - wielkość, poniżej której przepływy wody w rzekach nie powinny być zmniejszane na skutek działalności gospodarczej.

Przepływy nienaruszalne Q_n opracowane zostały przez IMGW [4] dla wybranych przekrojów wodowskazowych rzek Polski, posiadających opracowane przepływy charakterystyczne [3]. Przepływy Q_n opracowano, opierając się na podstawach metodycznych, dotyczących kryteriów: hydrobiologicznego, ochrony przyrody, rybacko-wędkarskiego i turystycznego [4].

Na rysunku 1 przedstawiono rzeki Pomorza z naniesionymi przekrojami wodowskazowymi, dla których Kostrzewa [4] określił przepływy nienaruszalne Q_n . Przepływy te zestawiono w tabeli 1. W tabeli tej podano również obliczone wielkości SSQ_d dla miesięcy, półroczy i roku. Na obszarze Pomorza przypada średnio 2375 km² na 1 wodowskaz (rys. 1), dla którego opracowano przepływy dyspozycyjne. Dla szeregu przekrojów hydrometrycznych rzek północnej części województwa szczecińskiego, dla których nie dysponowano obserwacjami wodowskazowymi lub o krótkim okresie obserwacji (rys. 2), zostały opracowane przez Zakład Melioracji Rolnych Akademii Rolniczej w Szczecinie [2] przepływy charakterystyczne w latach od 1951 do 1970. Przepływy te

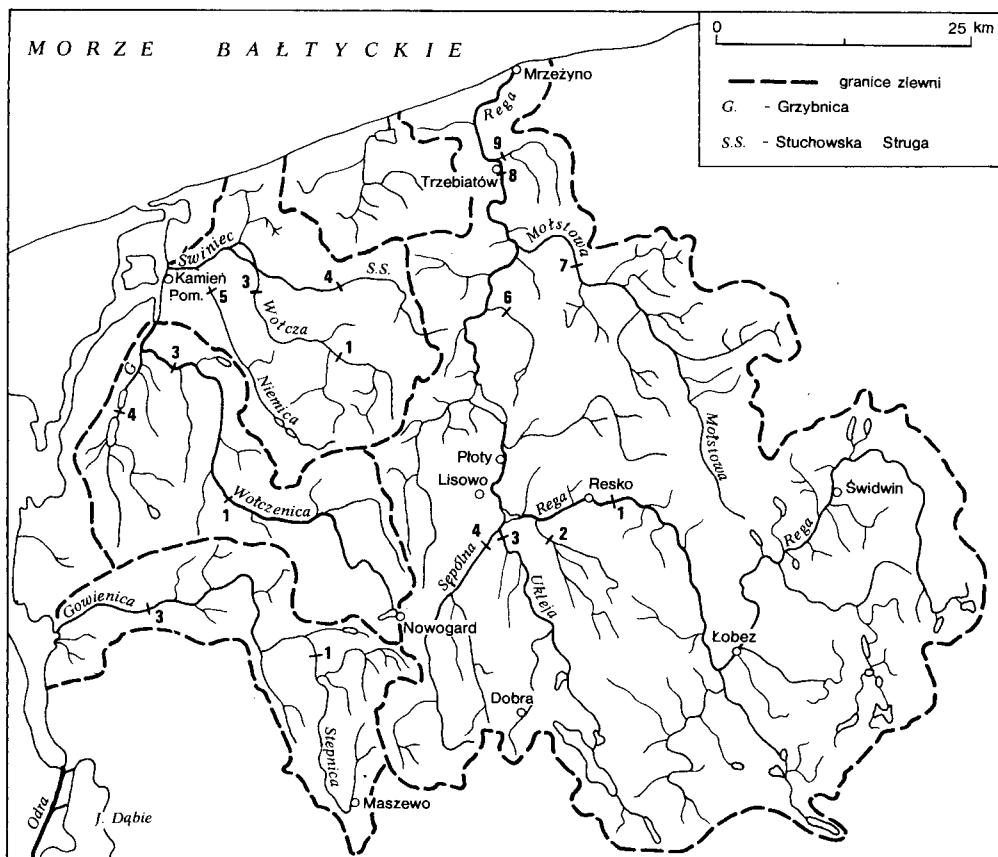
Rys. 1. Mapa hydrograficzna Pomorza. ▼ - Wodowskazy, dla których określone zostały przepływy: nienaruszalny i dyspozycyjny, na podstawie publikacji IMGW

pozwoiliły na opracowanie wielkości Q_n [1], które zestawiono w tabeli 2. W tabeli tej podano również określone wielkości SSQ_d dla miesięcy, półroczy i roku. Na obszarze północnej części województwa szczecińskiego przypada średnio 234 km^2 na 1 przekrój hydrometryczny, dla którego opracowano przepływy dyspozycyjne.

Średnie roczne przepływy dyspozycyjne SSQ_d dla rzek Pomorza (tab. 1) mieszczą się w granicach od $0,66 \text{ m}^3/\text{s}$ - rzeka Mała Ina, wodowskaz Morzyca, do $10,97 \text{ m}^3/\text{s}$ - rzeka Parsęta, wodowskaz Bardy. Średni ważony SSQ_d dla rozpatrywanego obszaru Pomorza (rys. 1) wynosi $5,50 \text{ m}^3/\text{s}$ (średnia ważona wielkość uwzględnia wagę powierzchni zlewni, należącej do danego przekroju hydrometrycznego).

Średnie roczne przepływy dyspozycyjne SSQ_d dla rzek północnej części województwa szczecińskiego (rys. 2) są następujące:

Zlewnia rzeki	Przepływ dyspozycyjny (m^3/s)		
	od	do	średnia ważona
Rega	0,27	9,04	5,82
Świniec	0,26	0,61	0,43
Wołczyca	0,36	1,39	1,08
Gowienica	0,45	1,30	1,08

Rys. 2. Mapa hydrograficzna zlewni rzek: Regi, Świnicy, Wołcznicy i Gowienicy. Liczby oznaczają numery przekroju hydrometrycznego, dla którego przepływy: nienaruszalny i dyspozycyjny, zostały określone przez pracowników Zakładu Melioracji Rolnych AR w Szczecinie

Średnie roczne przepływy dyspozycyjne SSQ_d dla rzek Pomorza zestawione w tabeli 1 stanowią od 23% SSQ (rzeka Wieprza - wodowskaz Broczyna) do 73% SSQ (rzeka Krąpiel - wodowskaz Gogolewo) - średnia ważona 45%.

Średnie roczne przepływy dyspozycyjne SSQ_d dla rzek północnej części województwa szczecińskiego (tab. 2) są następujące:

Zlewnia rzeki	Przepływ dyspozycyjny w % od SSQ		
	od	do	średnia ważona
Rega	29	86	46
Świniec	52	72	64
Wołcznica	65	87	82
Gowienica	76	87	79

Przepływy średnie: nienaruszalny i dyspozycyjny dla rzek Pomorza - określone na podstawie publikacji IMGW

Rzeka - Przekrój wodowskazowy km ²	Przepływ m ³ /s	Miesiące												Rok XI-X							
		XI	XII	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X		XI-IV	V-X					
Piława - Zabrodzie	Q _n	4,69	3,90	3,90	3,90	5,98	5,98	5,98	5,98	5,98	5,98	5,98	5,98	4,69	4,69	4,69	4,69	4,69	4,73	5,12	4,92
A = 1368	SSQ _D	2,90	4,57	5,17	4,57	3,13	2,99	2,46	0,86	1,09	0,66	0,80	0,80	1,62	3,89	1,25	2,57				
Drawa - Drawsko Pom.	Q _n	1,12	1,12	1,12	1,12	1,12	1,12	1,12	1,12	1,12	1,12	1,12	1,12	1,12	1,12	1,12	1,12	1,12	1,12	1,12	1,12
A = 609	SSQ _D	2,05	3,29	3,86	4,56	4,66	4,71	3,41	1,26	0,68	0,70	0,86	1,30	3,85	1,37	2,60					
Drawa - Drawiny	Q _n	12,5	11,8	11,8	11,8	15,0	15,0	15,0	15,0	12,5	12,5	12,5	12,5	12,5	12,5	12,5	12,5	12,5	13,0	13,3	13,16
A = 3298	SSQ _D	7,2	10,0	11,0	12,5	10,1	10,2	7,7	2,6	1,9	1,9	4,2	6,0	10,15	4,05	7,10					
Mysła - Dolsk	Q _n	0,82	0,82	0,82	0,82	0,82	0,82	0,82	0,82	0,82	0,82	0,82	0,82	0,82	0,82	0,82	0,82	0,82	0,82	0,82	0,82
A = 765	SSQ _D	1,08	2,07	2,46	3,38	3,62	3,98	3,05	1,28	0,57	0,53	0,62	0,61	2,76	1,11	1,93					
Ina - Goleniów	Q _n	4,35	2,65	2,65	2,65	5,28	5,28	5,28	5,28	4,35	4,35	4,35	4,35	4,35	3,81	4,66	4,24				
A = 2163	SSQ _D	5,15	10,25	10,65	13,15	12,42	11,42	7,12	2,19	2,40	2,61	3,13	3,67	10,51	3,52	7,01					
Mała Ina - Morzyca	Q _n	0,42	0,232	0,232	0,42	0,42	0,232	0,232	0,232	0,232	0,232	0,42	0,42	0,33	0,29	0,31					
A = 330	SSQ _D	0,50	0,81	0,74	1,18	1,27	1,21	0,86	0,33	0,24	0,30	0,23	0,29	0,95	0,38	0,66					
Krapiel - Gogolewo	Q _n	0,74	0,74	0,74	1,10	1,10	1,10	1,10	1,10	0,74	0,74	0,74	0,74	0,86	0,86	0,86					
A = 472	SSQ _D	1,96	3,52	3,24	4,17	4,26	4,65	3,00	0,76	0,72	0,41	0,74	0,90	3,63	1,09	2,36					
Rega - Łobez	Q _n	2,83	2,00	2,00	2,00	2,83	2,85	2,15	2,15	2,15	2,15	2,83	2,83	2,42	2,38	2,40					
A = 609	SSQ _D	1,51	3,60	3,36	3,52	2,95	3,08	2,56	1,03	1,06	1,38	0,74	1,07	3,00	1,31	2,16					
Parsęta - Tychówko	Q _n	4,78	3,54	3,54	3,54	4,78	4,78	4,22	4,22	4,22	4,22	4,78	4,78	4,16	4,41	4,28					
A = 896	SSQ _D	2,59	5,44	5,19	6,06	5,72	5,82	3,82	1,65	1,48	1,64	0,96	1,65	5,14	1,87	3,50					
Parsęta - Białogard	Q _n	5,87	4,66	4,66	4,66	5,87	5,87	5,87	5,87	5,38	5,38	5,87	5,87	5,27	5,71	5,49					
A = 1130	SSQ _D	3,43	6,94	6,14	7,64	7,53	8,23	4,93	1,45	1,72	2,29	1,59	2,53	6,65	2,42	4,54					

Parsęta - Bardy	Q_n	15,9	11,2	11,2	15,9	15,9	15,9	13,9	13,9	15,9	15,9	13,55	15,23	14,39
A = 2955	SSQ_D	7,8	17,8	16,0	18,1	16,8	12,0	3,6	5,3	7,0	4,3	6,1	15,55	6,38
Radew - Karlino	Q_n	6,82	5,35	5,35	6,82	6,82	6,04	6,04	6,04	6,82	6,82	6,09	6,30	6,19
A = 1081	SSQ_D	3,78	6,65	6,05	6,75	5,48	6,38	5,16	2,34	2,91	2,84	2,17	2,47	5,85
Wieprza - Broczyna	Q_n	3,44	3,00	3,00	3,44	3,44	3,00	3,00	3,00	3,44	3,44	3,22	3,15	3,18
A = 381	SSQ_D	0,67	1,42	1,14	1,53	0,89	1,49	1,21	0,54	0,56	0,86	0,52	0,46	1,19
Wieprza - Stary Kraków	Q_n	8,00	5,60	5,60	8,53	8,53	8,53	8,53	8,00	8,00	8,00	8,00	6,98	8,18
A = 1519	SSQ_D	6,20	10,90	10,20	10,70	8,07	7,97	4,87	2,27	3,20	4,20	4,30	6,00	9,01
Studnica - Ciecholub	Q_n	2,78	2,70	2,70	2,78	2,78	2,70	2,70	2,70	2,78	2,78	2,74	2,73	2,73
A = 316	SSQ_D	0,76	1,09	0,93	1,12	1,17	1,65	1,07	0,33	0,25	0,35	0,42	0,55	1,12
Słupia - Słupsk	Q_n	8,86	6,73	6,73	8,86	8,86	8,86	8,86	7,54	7,54	8,86	8,86	7,80	8,42
A = 1450	SSQ_D	6,64	9,97	9,07	9,17	7,74	8,04	5,74	3,44	4,96	5,86	5,24	6,54	8,44
Łupawa - Łupawa	Q_n	3,14	2,40	2,40	3,14	3,14	2,40	2,40	2,40	2,40	3,14	3,14	2,77	2,71
A = 441	SSQ_D	1,45	2,15	1,86	2,34	1,91	2,24	2,14	1,14	0,83	0,94	0,93	1,08	1,99
Łupawa - Smoładzino	Q_n	5,46	4,14	4,14	5,46	5,46	5,46	5,46	4,69	4,69	5,46	5,46	4,80	5,00
A = 805	SSQ_D	2,93	4,53	4,18	4,34	3,38	3,11	2,34	1,38	1,44	1,82	1,53	2,45	3,74
Łeba - Lębork	Q_n	3,31	2,80	2,80	3,31	3,31	2,80	2,80	2,80	2,80	3,31	3,31	3,06	2,97
A = 552	SSQ_D	1,61	2,36	2,01	2,69	2,17	2,26	1,70	1,38	1,30	1,74	1,45	1,22	2,18
Łeba - Cecenowo	Q_n	7,21	5,92	5,92	7,21	7,21	7,21	7,21	6,78	6,78	7,21	7,21	6,57	7,07
A = 1120	SSQ_D	4,19	6,58	6,38	6,28	5,19	5,59	2,79	1,42	1,92	3,18	3,39	3,59	5,70

Q_n - przepływ nienaruszalny przyjęty z pracy [4].

SSQ_D - średni przepływ dyspozycyjny $SSQ_D = SSQ - Q_n$,

SSQ - średni spóśród średnich miesięcznych, półrocznych i rocznych przepływów za lata 1951-1970, przyjęty z pracy IMGW

[3].

Przepływy średnie: nienaruszalny i dyspozycyjny dla rzek województwa szczecińskiego określone przez Zakład Melioracji Rolnych AR w Szczecinie

Rzeka - Przekrój km ²	Przepływ m ³ /s	Miesiące												Półrocze		Rok XI-X				
		XI	XII	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI-IV	V-X					
Rega - Resko 1 A = 1058	Q _n SSQ _D	6,10	6,10	6,10	6,10	6,10	6,10	6,10	6,10	6,10	6,10	6,10	6,10	6,10	6,10	6,10	6,10	6,10	6,10	
Piaskowa - k. Miłogoszcy 2 A = 75,0	Q _n SSQ _D	0,15	0,15	0,15	0,15	0,15	0,15	0,15	0,15	0,15	0,15	0,15	0,15	0,15	0,15	0,15	0,15	0,15	0,15	0,15
Ukleja - Taczały 3 A = 225,7	Q _n SSQ _D	0,49	0,49	0,49	0,49	0,49	0,49	0,49	0,49	0,49	0,49	0,49	0,49	0,49	0,49	0,49	0,49	0,49	0,49	0,49
Spólna - Siwkowice 4 A = 216,4	Q _n SSQ _D	0,28	0,28	0,28	0,28	0,28	0,28	0,28	0,28	0,28	0,28	0,28	0,28	0,28	0,28	0,28	0,28	0,28	0,28	0,28
Lubieszowa - k. Gryfic 5 A = 51,4	Q _n SSQ _D	0,70	1,30	1,38	1,60	1,78	1,67	1,04	0,47	0,41	0,50	0,47	0,61	1,40	0,58	0,99	0,10	0,10	0,10	0,10
Mołstowa - Mołstówko 6 A = 349	Q _n SSQ _D	1,21	1,21	1,21	1,21	1,21	1,21	1,21	1,21	1,21	1,21	1,21	1,21	1,21	1,21	1,21	1,21	1,21	1,21	1,21
Rega - Trzebiatów 7 A = 2551,0	Q _n SSQ _D	10,46	10,46	10,46	10,46	10,46	10,46	10,46	10,46	10,46	10,46	10,46	10,46	10,46	10,46	10,46	10,46	10,46	10,46	10,46
Sarnia - Trzebiatów 8 A = 52,0	Q _n SSQ _D	0,06	0,06	0,06	0,06	0,06	0,06	0,06	0,06	0,06	0,06	0,06	0,06	0,06	0,06	0,06	0,06	0,06	0,06	0,06
Wołcza - Mechowo 1 A = 57,0	Q _n SSQ _D	0,28	0,48	0,50	0,56	0,62	0,58	0,39	0,19	0,16	0,19	0,19	0,24	0,50	0,23	0,36	0,13	0,13	0,13	0,13
	SSQ _D	0,21	0,35	0,36	0,39	0,44	0,41	0,29	0,14	0,12	0,13	0,13	0,13	0,18	0,36	0,16	0,26	0,38	0,38	0,38

Zwraca uwagę znaczne zróżnicowanie wielkości SSQ_d wyliczonych w procentach od SSQ , na co rzutują ustalone wielkości przepływu nienaruszalnego Q_n . W miarę wzrostu zainteresowania zasobami dyspozycyjnymi poszczególnych zlewni rzek, wyjściowe kryteria ustalenia Q_n będą wymagały uściślenia, w celu jego skorygowania i zatwierdzenia przez kompetentne władze administracyjne. Obecnie Zakład Melioracji Rolnych kończy opracowanie zasobów wód powierzchniowych rzek południowej części województwa szczecińskiego. Są to rzeki: Tywa, Rurzyca, Ina i Płonia. W dalszej kolejności Zakład przewiduje opracowanie dla wymienionych rzek przepływów nienaruszalnych oraz dyspozycyjnych.

Literatura

1. Duda L., Friedrich M.: Przepływy nienaruszalne w wybranych profilach hydrometrycznych rzek północnej części województwa szczecińskiego. Zesz. Nauk AR w Szczecinie nr 53, 1976.
2. Duda L., Friedrich M., Winkler L., Żygas M.: Zasoby wód powierzchniowych zlewni rzek: Regi, Świńca Wołcznicy i gowienicy. Część II pracy zbiorowej pod redakcją L. Dudy: Zasoby wód powierzchniowych zlewni północnej części województwa szczecińskiego. Szczecińskie Towarzystwo Naukowe, tom XLIV. PWN, Warszawa-Poznań 1978.
3. IMGW: Przepływy charakterystyczne rzek polskich w latach 1951-1970. WKiŁ. Warszawa 1980.
4. Kostrzewa H.: Weryfikacja kryteriów i wielkości przepływu nienaruszalnego dla rzek Polski. Materiały badawcze, ser.: Gospodarka Wodna i Ochrona Wód. Instytut Meteorologii i Gospodarki Wodnej. Warszawa 1977.

Л. Дуда, М. Жигас

СРЕДНИЕ РАСПОЛАГАЕМЫЕ РАСХОДЫ РЕК ПОМОРЬЯ

Резюме

В труде определяли средние располагаемые расходы рек, являющиеся разницей между актуальным и нерушимым расходом для данного гидрометрического сечения реки.

L. Duda, M. Żygas

AVERAGE AVAILABLE DISCHARGE OF THE POMERANIA RIVERS

Summary

Average available discharge of the Pomerania rivers is determined in the work. The available discharge constitutes the difference between actual and undisturbed discharge determined for the given hydrometric section of a river.